

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Навроцька В.В.

аспірант,

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ПРОБЛЕМА ВІДЧУЖЕННЯ У РОМАНІ «КІНОГЛЯДАЧ» ВОКЕРА ПЕРСІ

Однією з так званих «вічних» проблем людини є проблема відчуження, адже впродовж тисячоліть вона супроводжує людину та має різні форми і прояви. Відчуження як форма відірваності від власного коріння є предметом багатьох літературознавчих, психологічних, філософських та соціологічних досліджень.

Найвиразнішого звучання ця проблема набуває у творчості мислителів екзистенціального напрямку як релігійного, так й атеїстичного спрямування. Вони вважають, що відчуження є невід'ємною складовою життя людини в абсурдному світі, однак вказують на різні джерела її подолання. Представники релігійної течії (С. К'єркегор, Г. Марсель, К. Ясперс) відзначають, що Бог є єдиним джерелом вирішення проблеми відчуження людини, у той час як атеїстичні екзистенціалісти (М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю) скеровують людину до іншого джерела – її власні сили, творчість, воля тощо.

У ХХ столітті протагоністом літературних творів письменників США та Європи часто є герой, який гостро переживає відчуження у власному житті. Одним із прикладів таких персонажів є Джейк Барнс з роману «І сонце сходить» Ернеста Хемінгуея. Джейк відчуває цілковите відчуження від свого оточення. Кедді Компсон – героїня роману «Галас та шаленство» Вільяма Фолкнера – також віддалена від сім'ї та коханих. Ймовірно, найважчу форму відчуження переживає Мерсо, протагоніст повісті «Сторонній» Альбера Камю, який ізольований від своєї сім'ї, суспільства та усього життя.

Американський письменник Вокер Персі (1916-1990) також часто висвітлював проблему відчуження людини у світі. Особливо показовим є роман «Кіноглядач», який вийшов у світ у 1961 році.

Бінкс Боллінг, який працює біржовим маклером у післявоєнному Новому Орлеані, є протагоністом роману «Кіноглядач». Занепад традицій американського Півдня, смерть батька та травми, пережиті ним під час війни у Кореї, призвели до відчуження від власного життя. Бінкс живе у світі мрій та фантазій, йому не вдається зав'язати тривалі стосунки, а перегляд фільмів та читання книг стають невідкладними та важливішими, ніж власне життя. Ось як

він сам описав інтерес до книг та своє життя: *«До недавніх років я читав лише серйозні книги, тобто основні книги на головні теми... Впродовж тих років я був поза Всесвітом, прагнучи його збагнути. Я жив у своїй кімнаті наче Ніхто, який жив Ніде та читав фундаментальні книги, а заради розваги виходив на прогулянки у своїй околиці й іноді дивився фільм. Звісно, мені було байдуже, де я, коли читав «Всесвіт, що розширюється». Найбільший успіх у цій справі, яку називаю вертикальним пошуком, трапився одного вечора, коли я сидів у готелі Бірмінгема та читав книгу «Хімія життя». Коли завершив її, мені здалося, що основні цілі мого пошуку досягнуті, чи їх можна досягти теоретично, після чого я вийшов та подивився фільм «Це трапилося одного вечора», який був чудовим. Незабутній вечір. Єдина проблема полягала в тому, що із Всесвітом все зрозуміло, а от я сам залишився десь там» [5, с. 60].*

Джон Бікерсон Боллінг, або Бінкс, – дотепний, добре вихований випускник університету, який має благородне сімейне коріння. Він – помірно скептичним, однак сповнений жаги віднайти віру та порядок серед руїн історії, живе у стані невизначеності, який сам собі старанно нав'язав, та працює менеджером у брокерській фірмі свого дядька, однак сподівається віднайти своє справжнє покликання.

Незв'язний сюжет роману відображає безладне життя головного персонажа, який відчайдушно потребує духовного спасіння.

Можна провести багато паралелей між характерами та життєвими ситуаціями, в які потрапили головні персонажі згаданих вище творів, проте, на відміну від Камю, Персі не довелося перемістити свого героя десь закордон, щоб підсилити його відчуття відчуженості. Бінксу знайомий біль ізоляції на своїй рідній землі.

Бінкс, якому двадцять дев'ять років, вже протягом чотирьох років винаймає кімнату у підвальній частині доволі скромного будинку вдови пожежника. Цей будинок розташований у Джентилі – околиці Нового Орлеана, де проживає бідніший прошарок мешканців міста, й яка нічим не вирізняється з-посеред звичних околиць міст у світі. Вокер Персі назвав цей район «пустелею» Джентилі [2, с. 54]. Оскільки Бінкс походить із заможної та знаної родини, він не належить до цієї частини міста, однак герой не відчуває своєї приналежності до будь-якої іншої групи чи території. Він більше не може жити в «атмосфері старого світу» Французького кварталу, де колись провів два роки, а «манірна чарівність Садового району», в якому мешкають його дядько та тітка, навіює лють та депресію. А от життя у Джентилі є тихим та спокійним [5, с. 13].

Мартін Лушей помічає образне вживання назви вулиці, на якій тепер мешкає Бінкс. *«Ми живемо, пані Шиснейдір і я, на Єлисейських Полях» [5, с. 15], – повідомляє Бінкс. Дослідник вважає, що Персі свідомо вибрав саме цю назву [4, с. 76]. Трохи згодом головний герой сам говорить про «своє таємниче існування серед щасливих тіней на Єлисейських Полях» [5, с. 25].*

Окрім «заслання» у Джентилі, Бінкс відвертається від своїх колишніх прагнень щодо кар'єри. *«Я – брокер, що спеціалізується на біржових операціях та операціях з облігаціями. Так, моя сім'я була децю розчарована*

моїм вибором професії. Колись я думав зайнятися правом, чи медициною, чи навіть наукою. Навіть мріяв здійснити щось велике. Однак, є безліч аргументів, якими можу пояснити відмову від таких грандіозних мрій та найпростіше життя, яке лише можна собі уявити, життя без давніх поривань» [5, с. 15], – зауважує протагоніст роману.

Брейнард Чіні відзначає, що прізвище власниці будинку сконструйоване символічно й очевидно означає «вона – занепад» (she's nadir) [3, с. 693]. Вокер Персі таким чином показує негативний наслідок відчуження Бінкса від свого життя, який проявився у формі певної деградації.

Сьорен К'єркегор, творчий доробок якого вивчав Персі ще до написання «Кіноглядача», у філософському есе «Хвороба на смерть» порівнює життя людини з будинком. Данський мислитель робить висновок про те, що «прикро, але це жалюгідний та безглуздий стан більшості людей, коли у своєму власному домі вони радше живуть у підвалі. Душевно-тілесний синтез у кожної людини запланований та мав би перейти на рівень духа, схоже на будівлю; але людина надає перевагу проживанню у підвалі, тобто серед детермінант тілесності» [1, с. 346]. Бінкс живе у підвалі своїх можливостей, у кімнаті під помешканням жінки, прізвище якої наводить на думку про деградацію у його житті, його перебування у найнижчій точці. Відповідно до теорії К'єркегора про три етапи у житті людини (естетичний, етичний та релігійний), Бінкс знаходиться на першому, шукаючи у всьому задоволення своїх тілесних потреб та відмовляючись брати відповідальність за своє життя.

Проте, у переддень Великого посту (Mardi Gras), який співпадає з початком карнавалу, Бінкс виривається із клітки буденного життя і вирушає в подорож у пошуках свого внутрішнього Я. «Моє заслання у Джентилі було найгіршим самообманом» [5, с. 22], – каже Джек. Він часто постає перед викликом самовизначення щодо друзів, сім'ї, подруг та кар'єри, якому протистоїть сильне внутрішнє бажання залишатися у вже комфортному стані неясності.

Отже, проблема відчуження, яка є доволі широко висвітлена в літературі ХХ століття, представлена у романі «Кіноглядач» американського письменника Вокера Персі. Бінкс Боллінг – протагоніст роману – переживає самоізоляцію, спричинену різними несприятливими обставинами його життя, яку все-таки наважується подолати.

Список використаних джерел:

1. A Kierkegaard Anthology [ed. by R. Bretall]. – New York: Random House, 1946. – 494 p.
2. Carr J. Kite-Flying and Other Irrational Acts: Conversations With Twelve Southern Writers / John Carr. – Louisiana State University Press, 1972. – 300 p.
3. Cheney B. To Restore a Fragmented Image / Brainard Cheney // The Sewanee Review. – 1961. – Vol. 69. Issue 4. – P. 691-700.
4. Luschei M. The sovereign wayfarer: Walker Percy's diagnosis of the malaise / Martin Luschei. – Louisiana State University Press, 1972. – 262 p.
5. Percy W. The Moviegoer / Walker Percy. – New York: Avon Books, 1982. – 191 p.